

A keresztény vallás jellemvonásai.

Alap íge: I. Tim. 6. r. 20, 21 v.

»Oh Timotheus! a nálad letett tudomány kincsét őrizd meg, távoztatván a hiábavaló szó-ujításokat és a hamisan ugynevezett tudomány ellenvetéseit, melyet követvén némelyek, a hittől elszakadtak.«

Ma az ész uralkodik minden irányban, a tudomány minden ága fölött. S a vizsgáló, a kutató szellem a bibliát is felkereste bírálataival. De azok, kik a bibliával, mint ilyennel nem foglalkoznak, figyelmen kívül hagyják, hogy a mai bibliamagyarázó, kinek a tudományos szellem az ész fegyvereit kezébe adta, folyton munkál a biblia s a bibliai iratok bírálatán. Jól is van ez így! Csakhogy, mikor a vallás-tudomány maga megteszi lépéseit, akkor szinte tapasztalatlanság, ha más tudományok, mint természettudomány, bölcsелеm átcsapnak a vallás-tudomány mezejére s ott akarják újabbkori magasabb vívmányait, hogy úgy mondjam, fitogtatni, a hol arra hivatva nincsenek. A vallástudomány független! S a mit az emberi ész a tudománynak bármely ágában elérhet, azt felhasználhatja, sőt fel is használja, de ezek neki csak a mások által előkészített kövek, melyekből aztán idők folyamán építi egyre amaz épületet, melyről le lehessen olvasni az Isten és a lélek kérdéseire a megnyugtató feleletet. A vallástudomány nem zárja ki a fejlődő tudomány vívmányait, sőt örömmel ad helyet a maga terén a felvilágosodás, előhaladás s a nyomról-nyomra haladó kutatás szellemének. De ha azok bírálják fölül a vallástudományt, a kik más tudományban válnak ki, bírálatuk nem lehet összhangzó e tudomány igényeivel. Hogy hogyan bánnak el az újabb tudomány és bölcsélet képviselői éppen a kereszténységgel, mutatja az, hogy úgy nyilatkoznak, hogy a keresztény vallást túlhaladta az újabb tudomány és bölcsélet.

Való, hogy gyors fejlődésével, mintegy jelezte a kereszténység előtt, hogy őrtornyait kiigazitgassa, vársánczait jó karba helyezze, gondoskodjék magáról, annál is inkább, mert eshető támadás esetén, lehet, egyedül marad, önön erejére lesz utalva, hogy magát megvédjé. De legkevésbé sem állíthatjuk, hogy oly diadalmenetet tarthatna az újabb tudomány és bölcsélet a kereszténység fölött, mint a minőt a kereszténység tartott zsenge korában a pogány hit és bölcsелеm fölött. Nem, mert bármennyire hangsúlyozza is vívmányait, semmi nyoma még

annak, hogy érinteni merete volna a legfontosabb kérdést, mely nélkül győzelem nem lehet, t. i., hogy hagyja el a kereszténység ama helyet, melyet ma elfoglalva tart, mert sokkal illetékesebb ott az uralomra az újabb tudomány, illetőleg a bölcsелеm.

Hisz a Krisztusban nyert kijelentést, az eszméket, melyeket a keresztény vallás előnkbe tár, a vallástudomány tudományos vizsgálódása, a biblia bírálata, mely elválasztotta a regétől az igaz történetet, a költészettől a való dolgokat, a vallásbölcsészlet, mely más vallásokkal összehasonlította, — a legmagasztosabbnak mutatják és nélkülözhetetlennek az államok, a közművelődés, az ember társadalmi és lelki életére nézve. S ha ez így áll, honnan jönnek mégis oly hangok, melyek a kereszténység jelentőségét kisebbiteni igyekeznek?

Bizonyval ama szellem nyilatkozik így, mely gyűlöl mindent, a mi vallási, az ugynevezett világi életet hajhászók vagy a sokat olvasott képzelgők azok, kik minket is magukkal szeretnének rántani. De az apostol komoly intése lebegjen szüntelen szemünk előtt: „Oh Timotheus! a nálad letett tudomány kincsét őrizd meg.“ S jertek, hogy hitünkben annál szilárdabban megállhassunk, lássuk meg e jelen órában: „Minő az a tudomány, mely őrzés végett nálunk letétetett, vagy más szóval: *Mik a keresztény tudomány jellemző vonásai?* Hogy megismerhessük vizsgáljuk annak: I. eredetét, II. szellemét, III. áldásait.

I.

Eredetét.

„A teljes írás Istentől ihletett“, mondja az apostol. S a szentírás, melyen a kereszténység áll, a Krisztusban nyert kijelentést foglalja magában, melyet Isten közölt mi velünk, a melyben különösen akkor, mikor abban a legnagyobb szellemek hisznek, kételkednünk nem szabad. Igaz, hogy egész más világításban mutatják nekünk a vallást a különböző egyházak tanai, hitcikkelyei s hitelvei, de ez a kijelentés igazságát meg nem ingathatja. Mert való, hogy ha mi föltárjuk a hitelveket megállító tankönyveket, arról győződünk meg, hogy némelyekben kevés a lélek s sok helyt még az értelem is hiányzik s a mi még inkább zavart okoz, tele vannak ellentmondásokkal, vagy éppen vak hittel. De mindezek csak a különböző vallásfelekezetek fölfogásait foglalják magukban, s távol állanak attól, hogy a kijelentésre, az isteni lélek eme magasztos megnyilatkozására árnyat vethetnének. Tehát a világi tudománnyal szemben bátran reá mutathatunk amaz igazságra, mely a keresztény vallás eszméinek isteni származását igazolja.

Mert nemcsak az ó-szövetségben van isteni kijelentés, hanem az újban is. Sőt míg a régi kinyilatkoztatás külső volt, a mennyiben Isten színről-színre jelent meg Mózesnek és az ó-szövetség prófétáinak, addig az új szövetség kijelentése benső: a léleknek a lélekben való nyilatkozása. Ez nyitotta meg előttünk lelkünk és a Világ-lélek

között levő ama benső viszonyt, mely az Istent atyává, a Krisztust fiuvá s minket az Atya gyermekeivé avatott föl.

S ha a tudományos szellem és vizsgálódás részekre szedi a szentírást s kiválasztja a történeti igazságokon nyugvó részleteket s minden más egyebet a legendák, mesék, képes beszédek, példázatok országába üz is, akkor is megmarad a biblia tanításából a kijelentés magasztos összhangzó nagy műve, megdönthetetlen igazságául annak, hogy az eszmék, vallástanok, melyeket a kereszténység hirdet, isteni eredetűek. Szép jellemvonása ez K. H. ! a keresztény vallásnak és igen fontos. Ha ezt tudjuk, akkor többé a mi isteni, azt össze nem téveszthetjük azzal, a mi emberi, s nem adunk előnyt semminek sem az isteni lélek megnyilatkozásával szemben. Szép jellemvonása ez a mi vallásunknak, mert ha ezt tudjuk, akkor nem áldozzuk föl az anyagi törekvéseknek az eszményit s a mindennapi élet kérdéseinek a lelki életet és a vallásosságot. „Mert valami Istentől származott, meggyőzi e világot“ s bizonynyal, mint minden irány, mely az emberiség szellemi életében mutatkozik, idővel megváltozik, ugy nemsokára alámerül a most mutatkozó anyagiasság (realismus) s fölülemelkedik s az eszményi (az idealismus), a melynek körébe tartozik a vallás is. „S az a hatalom, mely meggyőzi a világot, a mi hitünk“, a keresztény vallás, minthogy származása Istentől van.

Az isteni eredet szép jellemvonása a keresztény vallásnak azért is, mert életünk legfőbb kérdéseire teljesen megnyugtató választ csak e tudománytól várhatunk, mint a mely lelki világunk, földi és földöntuli létünk dolgairól a legtisztább magyarázatot adhatja, a mi végre lássuk

II.

Szellemét.

Ha belépünk amaz országba, a hol a Krisztus uralkodik s hová a keresztény vallás vezet, lelkünk előtt egy örök zöld mező nyílik meg, mely boldog reménységgel tölti el szívünket. Ennek tájain dus virágok nyílnak, gazdag erek csörgedeznek, szép növények diszlenek gazdag színben váltakoznak hegyek, völgyek és halmok. A völgyekben vissza-vissza csillámló patakok kigyódnak, a hegyeken ünnepi fényben ég a nap, feléjük hajolva áll az ég kék sátora. Erdő, mező gazdag szín-pompában állanak, melyeknek észak hervasztó szele nem veheti el soha ékességöket. Ez ország fölött a szeretet napja fénylik s egén a csillagok a bizalom fényeként tünnek föl az éjszakában, mely a nyugalomnak csendes éjjele, s melyben az álom enyhe, mint a minőt az elfáradt kebel csak a hit ölen nyerhet. Ez országban a boldog egyetértés angyala lakozik, — törvénye a szeretet, temploma minden kebel, melyben a Krisztus szelleme az oltár, a honnan ima, áldozat száll az Urhoz. Éltesítő lelki eledele Isten beszéde, mely soha el nem mulik, életvizének forrása Istennek szent lelke, melyből buzog az életnek vize. Szelidség, kegyesség, alázatosság, jótékonyaság ékességei itt

az emberi kebleknek s azért nincs itt elvetve senki. A szegény, a koldus, inségben szenvedő önként jövő jótettek gyümölcseivel elégitik ki szükségleteiket, törlik le könnyeiket. Az árvának van menedékhelye, az özvegynek otthona, csend, béke uralkodik közelben, távolban. Mint midőn a pirosló hajnal a regg szürkületében előnti bájait a hegyek ormain, oly biztató remény nyugtatja meg itt a szívet, a lelket, a miért az emberek arczain boldog meglegegedés, jövőnkbe vetett bizalom látszik. Ez ország az Isten országa s erre czéltott Jézus, midőn kinyilatkoztatá a papi fejedelmek előtt: „az én országom nem e világból való.“ S a Krisztus által megmutatott emez ország látszólagos ellentétet mutat a világi étellel szemben.

Eszményinek tűnik föl, különösen akkor, mikor a világi élet majd élvelel kínáló pillanatait kívánja áldozatul, majd érzéki lényünket levetkőzve lelkiekké óhajt átváltoztatni. Isten országa és a világi élet ezen (dualisticus) ellentétes vonását, a mely elválasztja a kereszténység magasztos eszméit és a világi élet elveit, maga a Krisztus beismerte, mikor a világot megkülönböztette az ő országától. Sőt ki is jelentette, hogy azok: „a kik szentül akarnak élni a Jézus Krisztusban, háborúságot szenvednek“. Szembe állítván az ő szellemét a világ szellemével, így szól: „Ha e világ gyűlöl titeket, tudjátok meg, hogy engem gyűlöl előbb, mint titeket. Ha e világból valók volnátok, e világ a mi az övé, szeretné azt, de mivelhogy nem e világból valók vagytok, hanem én választottalak titeket e világ közül, azért gyűlöl titeket e világ.“

Ez ellentétet (dualismust), mely ekként a keresztény vallás és a világ között fönnáll, az újabb vallástudomány elenyésztette. Amaz országot tudnillik nem külön állónak s a világon kívül levőnek tünteti föl, hanem lehozza a földre s azt tanítja: hogy Isten országa mi közöttünk van, az az itt létesül.

Ez újabb fölismerése a vallástudománynak, összhangba hozza a mennyet a földdel s a keresztény vallást belevezeti a világi életbe s megállapítja a tudomány és vallás, a világi élet és a keresztény erkölcsi rend között az összhangot s jó irányba vezet, de az ellentét (dualismus) még is csak akkor szűnik meg teljesen, mikor a keresztény vallás át fogja hatni a világi szellemet s a maga köntösébe öltözteti. Ezen munkál ma már minden józan vallástudomány.

S valóban, ha egyszer az a szellem, mely magától a Krisztustól származik hatja át a világot, akkor megtalálja az emberiség szemé előtt a Krisztus fog állani, mint a ki emberből lett Krisztussá, hogy így nekünk a legszebb példányképünk legyen. Csakhogy e szellembé bele kell élnünk magunkat, a mi végre első lépésünk: megismerni Krisztus szellemi világát. Csak hogyha meg tudunk valamely dolgot magyarázni, ha valamelyik tudomány mezején magunknak jártasságot szereztünk s ha Istenről s a vallásról vannak bizonyos fogalmaink, ne gondoljunk, hogy mi a Jézus életét már ismerjük s az ő szellemi világát láttuk, hanem fogjuk úgy föl, hogy a Krisztus mélyebb megismerése lelki nagyságot, hittel párosult mély értel-

met igényels ekkor is jobb hinni eszméiben, mint tán azokat könnyedén fölülbíralni. Nem lehet, hogy mi be ne lássuk eme szellemnek jelentőségét a közerkölcsiségre, államra, társadalomra és az egyénre egyaránt.

S midőn mi e szellemenben élünk és azt terjesszük a mi körünkben, saját lelkünk üdvét és az emberiség boldogítását munkáljuk. De lássuk ezt beszédem harmadik részében, szeméjyük a keresztény vallásnak

III.

Áldásait.

Ha végig tekintünk a föld képén s csak egy pillanatra kiszakítjuk magunkat az összesből, s az emberiség nagy munkaterét vizsgáljuk, úgy tünik föl az emberiség előttünk, mintha az egy nagy bányán dolgoznék, kutatná, keresné folyton a kincseket s mindent megvetne, a mi nem csillogó ékkő vagy valamely más disz-tárgy.

Látjuk, hogy a világvárosban, a hol a füstölő gyárak, óriási paloták s a közboldogságot előmozdító más alkotások állanak előttünk, a kis helységben, hol a mező sürgő-forgó munkásai dolgoznak, az emberek mind egy cél: a boldogság felé törekesznek, az egyén úgy mint a társadalom, egyik nép úgy, mint a másik, csak az eszközök különbözők, melyekkel azt elérni igyekeznek.

S ha az emberek boldogsága után tudakozódunk s a megelégedés áldott tűzhelyeit kutatjuk, a nyugodt élet csendes munkáságát keressük: be fogjuk látni, hogy a sok lőtásfutás, kincskeresés és csak a folytonos munka nem boldogítja az emberiséget. Hiányzik így a világból valami, hiányzik az életből az alap, melyen az egyének boldogsága fölépülhetne. Olyan ez a kép, a melynél kétségtelenül a vallás áldásai nincsenek jelen, mint a test lélek nélkül, — üres valami. S ha ez így van, miért nem óhajtjuk az emberiség boldogságát élővé tenni s az egyén jóllétét oly alapra fektetni le, melyet a csapások, a szenvedések meg ne ingassanak. S midőn mi a vallásban egy ily drága kincset birunk, méltán kérdezhetyük, hogy miért nincs a vallásosságnak szentelt oltárunk? Hisz a vallás, oly nyugalmat önt keblünkbe, mely nélkülözhetetlen az élet fárasztó küzdelmeiben. Vegyük csak az áldásokat, melyeket a vallás áraszt mi reánk. Az erkölcsiségünk öre, lelkiismeretünket megovja és nemes cselekedeteinket s keresztény szellemenben folytatott életünket megszenteli.

A vallás egy oáz az élet tengernyi sivatagán, mely körül viz fakad, zöld pázsit terül el, a hol mi az élet gondjai közben enyhe pihenő helyet találhatunk. Egy világító torony az éjszakában, mely lelkünket a hűn, a kísértet ezer meg ezer örvényt sodró hullámai közül révpartra vezérli. Vagy csillagfény az éji homályban, mely bizodalmat ültet keblünkbe s folyton előttünk lebeg földi vándorlásunkban. Vagy mi az, mi erőt ad az élet leverő pillanataiban s megtart a veszélyben s elviselhetővé teszi a sors szeszélyeit? A vallás az, mely

a kereszténység történetében magasztos ihletét milliók meg milliók szívében mutatá meg. És a keresztényvallás ilyen áldásaival szemben hogyan? közönyösek lehetnénk?

Vagy talán a lélek külföldön nem létezésének hite az, mely a valóságosságot némelyekben kisebbiti, csökkenti?

Hisz van lélek! bizonyítja az emberiség sok ezeréves története, mely sehol sem tagadá meg annak lételetét.

Van lélek! Avagy a csendes órák ihletett perczei honnan származnak, ha nem a lélekből, a mely ihletett műveket teremt.

Van lélek, mert honnan a gondolat, az érzet, tehát a tulajdonképzeni élet, ha nem a lélekből fakad az!?

Van lélek, a mely éltet; a test csak külforma, mely idővel elenyészik. Állandó csak a lélek, mely hasonló ama lélekhez, mely a világban egyedül áll változatlanul. Aztán itt is minden egyéb változó, mely folyton eltűnik, alakul s meg újra születik. Minden a mi anyagi a kohókban és műhelyekben köddé, párává, gázzá változtatható, de a lélek változtathatlan. És ezt a lelket a keresztény vallás áldásai boldogítják.

Miért hát, hogy a vallásosságot nem pártoljuk, a maga értéke és bece szerint. És miért, hogy tapasztalnunk kell a keresztény vallás-ellenes lépéseket korunk nevelési irányzatain is, melyek egészen eltévesztettek a vallásos alap nélkül.

Miért a vallás-erkölcsirend ama fölfogása: legszebb vallás a becsületes munka, mely az erkölcs tisztaságát őrzi, a helyes élet, mely a műveltséggel összhangzik. Szóval az erkölcsi életrend tulsulyra emelkedési kísérlete a hitélet felett.

Ha nem is helytelen a mindezeket szülő gondolat, de kirí belőle a vallásos élet legmagasztosabb kincse, a hit iránt való közönyösség, a mi már a vallásos élet alásülyedésének igen komoly tanujele. „Hit nélkül pedig lehetetlen, hogy valaki kedves legyen Isten előtt.“ S ha elveszük a vallás üdv-tanát, a jövő élethez kötött reményét, az isteni gondviselést, melyek a vallás nélkül reánk nézve elvesznek, kikaptuk az erkölcsi világrend alól a talpkövet és az fönn nem állhat. Nem, nem! K. H. nekünk, a kik ismerjük a keresztény vallás ama magasztos jellemvonását, mely szerint szellemi áldásaival lelkünket megtartani, fölemelni, üdvözíteni van hivatva, az olyan fölfogást, származzék az bárhonnan, a mely a keresztény vallás terjedését gátolná, nemhogy pártolnunk, hanem még figyelemre méltatnunk sem szabad.

Igy kívánja ezt a keresztény vallás, melynek eredetét, a mely isteni, szellemét, a mely egységes, s áldásait, melyek lelkünk legszentebb kincsei, éppen azért mutattam föl, hogy megerősitselek titeket a vallásban való állhatatosságban a világi elvek, a tudományok és más fölfogásokkal szemben.

Legyen tehát hitünk szent előttünk!

Álljon előttünk a mult, melynek égő máglyái, sötét börtönei a keresztény vallás szentségéről, az emberiség dicső történetei annak hatalmáról tesznek bizonyosságot.

Álljon előttünk a jövő, melyben az emberiség boldogságát, az államok fönnállását, a társadalom erkölcsi életét semmivel sem biztosíthatjuk, ha ezt a vallást nem ápoljuk.

S álljunk azért erősen a keresztény vallás mellett, a *nálunk le-*
tett tudomány kincsét őrizzük meg. Amen.

DEÁK FERENCZ.

Az alsó-felső szováthi unitárius egyházközség történeti rajza.

Alsó-Felső Szováth Kolozsvármegyében fekszik 35 kilométernyire Kolozsvártól a Mezőség nyugoti szélében. Az unitárius templom fa-tornyával épen a falu közepén fekszik egy szép dombon, a honnan igen szép kilátás nyílik az egész falura és határának egy részére. Az 1890-ik évi népszámlálás szerint F.-Szováthnak 1082 lakója, A.-Szováthnak pedig 799 lélek száma volt, összesen 1881, a miből 617 unitárius, vagy 430 református, a többi gör. kath., gör. keleti és izraelita. 1849-ben (Esp. vizzg. j. k. 119 l.) a két falu unitárius lakóinak száma 411 volt. 1854-ben 407 a lélekszám. (Esp. v. j. k. 133 l.) A haladás szembetűnő, nagy néhány tized alatt.

Van a községben unitárius, református, gör. kath. és gör. kel. egyházközség és temploma, papja van mindenik felekezetnek. Nemzetiségre nézve mintegy $\frac{3}{5}$ -e magyar, a többi oláh. Legtöbb unitárius vallású. Ez az egyházközség a legrégebb ebben a községben. Hogy a Mezőségen fenmaradott és magyarságát megőrizte részben, az a nagynevű Suki családnak és papjainak köszönhető.

Az alsó-felső szováthi unitárius egyházközség egyike a legrégebb ekkleziáknak. Az unitárius vallás hajnalán azonnal megalakult. A 'Suki család, a mint áttért az unitárius vallásra, ezt a községet is azonnal a korszelleme az unitárius eszmék zászlaja alá sodorta. A legrégebb történeti adat ezt tanúsítja, hogy már 1625-ben létezett. Ennek az ekkleziának a történelme össze van forrva a 'Suki Horváth családok történelmével.

Templom, harangláb, czinterem, temető.

A templom egy szép dombon fekszik éppen a két falu között közepén. Innen van a legszebb kilátás, a honnan mind a két község látható. A templom kitűnő kőből van építve. Építési ideje nem tudható. Valószínű, hogy a katolikusoké volt E mellett bizonyít az is, hogy a keleti felében egy kinyulása van, a hol az oltár lehetett ezen a felén és: ak felől egy ajtó nyílása is látható. A régibb részének szélessége $6\frac{1}{2}$ méter, hosszúsága 13 méter, magassága 7 méter, stakaturus felül a padlása. A kisebb részének hossza 5 méter, szélessége $4\frac{1}{2}$ méter. A két rész közötti fal bolthajtásos és ennek a bolthajtásos falnak az északi részében van a szószék pompás faragott kőből, felette égszínkékre festett korona az ismeretes pelikán